

Experience of Clients in Prague Aftercare Centres with their Opportunities on the Labour Market

Zkušenosti klientů doléčovacích center v Praze s uplatněním na trhu práce

PAVLOVSKÁ, A.

Department of Addictology, 1st Faculty of Medicine, Charles University in Prague and General University Hospital in Prague, Czech Republic

Citation: Pavlovská, A. (2014). Experience of Clients in Prague Aftercare Centres with their Opportunities on the Labour Market [Zkušenosti klientů doléčovacích center v Praze s uplatněním na trhu práce]. *Adiktologie*, 14(3), 248–262.

BACKGROUND: While abroad (ex-) substance users' employment opportunities have received considerable research interest, in the Czech Republic only a few works have addressed this topic, specifically with respect to aftercare centres, which have the closest links to employment. **AIMS:** In cooperation with three Prague aftercare centres, to survey and describe the characteristics (strengths and weaknesses) and employment experience of their clients in relation to the labour market. **METHODS:** The data was collected using a combination of quantitative and qualitative research methods – an original questionnaire to map the clients' labour market performance. The data analysis was carried out using open coding and descriptive statistics. **SAMPLE:** The basic population comprised all the clients of the Prague-based aftercare centres at the turn of the years 2011 and 2012.

VÝCHODISKA: V zahraničí je téma pracovní uplatnitelnosti (bývalých) uživatelů návykových látek ve výzkumné oblasti poměrně početně zastoupeno, v České republice se mu však u cílové skupiny doléčovacích center, která je pracovnímu procesu nejbližší, mnoho prací nevěnovalo. **CÍLE:** Ve spolupráci se třemi pražskými doléčovacími centry zmapovat a popsat charakteristiky (překážky, výhody) a pracovní zkušenosti jejich klientů na trhu práce. **METODY:** Ke sběru prezentovaných dat byla využita kombinace metod kvantitativního a kvalitativního výzkumu – vlastní dotazník pro zmapování fungování klientů na trhu práce. Analýza dat byla provedena pomocí otevřeného kódování a popisné statistiky. **SOUBOR:** Základní soubor tvořili všichni klienti uvedených doléčovacích center v Praze na přelomu let 2011/2012. Celkový počet osob v souboru byl 43. Průměrný věk respondentů je 31 let. Čtvrtina souboru

Submitted: 1 / OCTOBER / 2014

Accepted: 10 / NOVEMBER / 2014

Grant support: The author of this paper would like to acknowledge the support received from Project CZ.2.17/3.1.00/36064 OPPA "Innovation of the Doctorate Study Program of Addictology at the General University Hospital in Prague and the 1st Faculty of Medicine, Charles University in Prague with Recent Perspectives in Biomedicine" and the Charles University Research Institutional Support Programme No. PRVOUK-PO3/LF1/9.

Address for correspondence: Amalie Pavlovská / pavlovska@adiktologie.cz / Department of Addictology, 1st Faculty of Medicine, Charles University in Prague and General University Hospital in Prague, Apolinářská 4, 128 00 Prague 2, Czech Republic

The total number of respondents was 43. The respondents' average age was 31. A quarter of the sample had completed the elementary (basic) level of education, with almost 50% of the respondents having tried to achieve a higher educational level. **RESULTS:** A total of 14 persons (30.2%) had a criminal record. They were especially individuals with lower education, with 25% suffering from a mental disorder. A total of 33 persons could work with a PC, 28 also spoke a foreign language, and 66% had a driving licence. At the time of the data collection, the study population included 25 individuals who were employed. They had all found their jobs within three months. For this target group, having a job meant stability and certainty in their lives, as well as a source of income. A total of 26 persons had had more than three employment experiences, and 50% of the entire sample had a history of periods of unemployment exceeding two years. Their ideas of monthly pay were fairly realistic. **CONCLUSIONS:** This pilot study looked into the issue of aftercare clients' competitiveness on the labour market. It explored their employment experience and barriers and assets in finding a job. The complications that are often referred to were not confirmed. The data analysis method used made it impossible to describe any correlations between variables. Employers' views would be needed to arrive at a more comprehensive picture.

KEY WORDS: AFTERCARE CENTRE – DRUG USERS – EMPLOYMENT – LABOUR MARKET

má základní vzdělání, téměř 50 % respondentů se pokoušelo o další studium vyššího stupně. **VÝSLEDKY:** Celkem 14 osob (30,2 %) má záznam v rejstříku trestů, jde o osoby spíše s nižším vzděláním, 25 % trpí psychickou poruchou. Celkem 33 osob umí pracovat s PC, 28 pak zná také cizí jazyk, 66 % klientů vlastní řidičský průkaz. V souboru bylo v době sběru dat 25 zaměstnaných jedinců, všichni si práci našli nejpozději do 3 měsíců. Práce pro tuto cílovou skupinu nejčastěji představuje jistotu a stabilitu v životě i finanční příjem. Celkem 26 osob má více než 3 pracovní zkušenosti v historii, téměř 50 % celého souboru má za sebou období nezaměstnanosti delší než 2 roky. Představy o měsíční mzdě jsou spíše realistické. **ZÁVĚRY:** Pilotní studie do problematiky pracovního uplatnění klientů DC v Praze zkoumala pracovní zkušenosti, překážky a podpůrné faktory pro nalezení práce. Nepotvrdily se popisované komplikace. Vzhledem k metodě analýzy dat nebylo možné popsat souvislosti mezi proměnnými.

KLÍČOVÁ SLOVA: DOLÉČOVACÍ CENTRUM – PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ – TRH PRÁCE – UŽIVATELÉ NÁVYKOVÝCH LÁTEK

● 1 INTRODUCTION

While abroad (ex-) substance users' employment opportunities have been dealt with by a number of research studies (e.g. Klee et al., 2002, Effective Interventions Unit [EIU], 2003, Evans & Repper, 2000, Spencer et al., 2008), only a few works have addressed this topic in the Czech Republic. A pioneering effort in this respect was the needs assessment of substance users in terms of their opportunities on the labour market (Miovský et al., 2006). Seeking to identify and describe the needs of the clients of various drug services, the study aspired to develop a typology of these clients in relation to their work opportunities. This study was complemented by Morávek et al. (2006), who assessed the

● 1 ÚVOD

V zahraničí je téma pracovní uplatnitelnosti (bývalých) uživatelů návykových látek (dále jen NL) ve výzkumné oblasti poměrně početně zastoupeno (např. Klee et al., 2002; Effective Interventions Unit, 2003; Evans, Repper, 2000; Spencer et al., 2008), v České republice se mu však dosud mnoho prací nevěnovalo. Jednou z průkopnických studií tak byla analýza potřeb léčených uživatelů NL z hlediska jejich uplatnitelnosti na trhu práce Miovského et al. (2006). Ta se zaměřovala na zjištění a popsání potřeb klientů různých adiktologických služeb a na vytvoření typologie této klientely ve vztahu k pracovnímu uplatnění. Uvedenou studii doplnila práce Morávka et al. (2006), která se zabývala analý-

needs of potential employers of substance users in recovery in Prague.

In 2001 the EQUAL study was undertaken. One of its objectives was to help hard-to-integrate individuals access or re-enter the labour market (Czesaná et al., 2001, p. 7). This category may also apply to (ex-) substance users, as they often belong to the group of people who are out of work for a long time (over a year) or repeatedly. Rather than substance users in particular, the above research study focused on general barriers to competitiveness on the labour market with respect to individual groups of people and providing recommendations as to how these barriers could be overcome.

The present paper works with the term “substance user”, which is understood as including clients of aftercare programmes with a history of short- or long-term periods of the use of (mainly) illicit substances who may be just a step away from employment and independent life outside an aftercare facility, given their current stage of recovery. While no assessment or definition of problem drug use was applied for this purpose, it may be assumed that these clients would meet the basic criteria for such use.

● 2 THEORETICAL BACKGROUND

● 2 / 1 Employability of substance users

Employability is a concept that “describes the combination of factors and processes that enable people to progress towards or get into employment, to stay in employment and to move on in the workplace” (EIU, 2003, p. 7). We can distinguish key individual and external factors that determine employability. The individual ones include attributes (e.g. enthusiasm to learn), assets (skills, qualifications, and work experience), and (in)ability and (in)capability to use those attributes and assets. The external factors are associated with the prevailing local labour market conditions, wider economic drivers, employers’ recruitment procedures and their attitudes, and expectations of employees.

A capability of finding a job with a reasonable employer and fulfilling one’s potential there is an essential skill of an adult individual and a precondition for a stable life. For addicts, employment is a basic goal that needs to be achieved in order to resume a “normal” life (Kuda, 2008; Makovská Dolanská et al., 2007; Miovský et al., 2006). Employment may facilitate drug users’ recovery, fill the void left there after the drug, provide them with an alternative peer group and new rewards, and help them in their reintegration into the wider community, as well as generating a positive sense of self-worth (EIU, 2003). Entering and maintaining employment is an important contribution to the building of personal identity, as well as being a key factor in social inclusion. This makes the “outcome of finding a job an independent, crucial indicator of treatment/reha-

zou potřeb potenciálních zaměstnavatelů léčených uživatelů NL v Praze.

V roce 2001 proběhla studie EQUAL, kde jedním z témat bylo „zlepšování přístupu a návratu na trh práce pro osoby obtížně integrovatelné“ (Czesaná et al., 2001, p. 7). Sem bychom mohli zařadit také (bývalé) uživatele NL, kteří mnohdy současně patří i do skupiny dlouhodobě (déle než 1 rok) nebo opakovaně nezaměstnaných. Tato výzkumná práce se nezaměřovala specificky na uživatele NL, ale celkově na bariéry v uplatnění na trhu práce u jednotlivých skupin osob a navrhovala možnosti, jak tyto překážky překonávat.

Článek pracuje s pojmem uživatel NL, pro jeho účely nebylo využito diagnostiky ani definice problémových uživatelů, pojem uživatel zahrnuje klienty programů následné péče, kteří mají v anamnéze kratší či delší období užívání především nelegálních NL a kteří jsou vzhledem k aktuálnímu doléčování pracovnímu procesu a samostatnému životu mimo léčebné zařízení nejbližší. Lze nicméně předpokládat, že tato klientela by naplnila minimálně kritéria problémového užívání.

● 2 TEORETICKÉ ZAKOTVENÍ TÉMATU

● 2 / 1 Zaměstnatelnost uživatelů návykových látek

Zaměstnatelnost (employability) je „koncept popisující kombinaci faktorů a procesů, které umožňují člověku, aby směřoval k získání nebo získal zaměstnání, udržel se v něm a pokračoval na pracovišti“ (EIU, 2003, p. 7). Můžeme rozlišit individuální a externí klíčové faktory, které zaměstnatelnost určují. Mezi individuální řadíme vlastnosti (např. chuť učit se), přednosti (dovednosti, kvalifikace, pracovní zkušenosti) a také (ne)schopnost tyto vlastnosti a přednosti využívat. Za externí faktory považujeme převažující podmínky na místním trhu práce, širší ekonomické mechanismy, způsob přijímání zaměstnanců u jednotlivých zaměstnavatelů a jejich přístup a očekávání od zaměstnanců.

Schopnost nalézt zaměstnání u řádného zaměstnavatele a úspěšně se v něm uplatnit je jednou ze základních dovedností dospělého člověka a současně podmínek pro stabilní život. Pro závislé je zaměstnání základní metou na cestě k integraci do „normálního“ života (Kuda, 2008; Makovská Dolanská et al., 2007; Miovský et al., 2006). Uživatelům drog může zaměstnání napomoci v procesu uzdravy, může zaplnit prázdnotu, kterou doposud zaplňovala droga, může přinášet nové známé, nové odměny, napomáhat reintegraci do širší komunity a vytvářet pozitivní smysl vlastní hodnoty (EIU, 2003). Vstup do zaměstnání a setrvání v něm jsou také důležitým předpokladem utváření identity člověka, klíčovým aspektem sociální inkluze a jako takový je „výsledek získání práce samostatným, velmi důležitým ukazatelem úspěchu léčby/rehabilitace“ (Macoun, 2009; Sten & Santos, 1998, p. 112, in Evans & Repper, 2000).

bilitation success" (Macoun, 2009; Sten & Santos, 1998, p. 112, in Evans & Repper, 2000).

Unemployment is a major social problem among drug users. The Health Research Board (in Lawless & Cox, 2000) reported the proportion of those who were unemployed among drug users in treatment to be at least 80%. According to Czesaná et al. (2001), over 58% of problem users were unemployed or had only occasional jobs. Nevertheless, no specific monitoring of unemployment among substance users has been conducted in the Czech Republic. Thus only related figures may be presented. More than half of the people demanding drug treatment in 2010 were unemployed or did occasional jobs (57%). Regular employment was reported in 13.4% of first treatment demands and by 16.0% of all the individuals demanding treatment (Studničková & Petrášová, 2011).

● 2 / 2 Barriers to entering the labour market

Drug users often face multiple social disadvantage. The common barriers to entering the labour market described in the literature include a criminal record, a lack of qualifications (incomplete education), a lack of work experience and previous long-term unemployment, a drug history, debt, the absence of stable housing, poor physical and mental health, inappropriate habits, unrealistic expectations of the labour market, defiant behaviour and a provocative appearance, low motivation, a chaotic lifestyle, and difficulty adjusting to a structured environment (Miovský et al., 2006; Spencer et al., 2008; Local Government Improvement and Development, 2008; Sutton et al., 2004; Klee et al., 2002).

● 2 / 3 The role of aftercare centres in enhancing their clients' opportunities on the labour market

The goal of aftercare programmes is to help substance users resume normal life and functioning by means of an aftercare therapeutic programme which involves assisting them with finding proper housing and employment and establishing and maintaining safe relationships. If important during treatment, employment becomes even more important at the aftercare stage, especially after the completion of residential treatment (South et al., 2001).

An aftercare centre helps clients find suitable employment and develop relevant skills.

● 2 / 4 Available services in relation to the employment of substance users

In the Czech Republic, the basic employment services are provided by national labour offices. Their activities involve assistance to any job seeker, including support in relation to professional training or unemployment benefits (MPSV, 2014).

Nezaměstnanost patří u uživatelů drog k nejvýznamnějším sociálním problémům. Health Research Board (Lawless & Cox, 2000) uvádí, že proporce nezaměstnaných mezi léčenými uživateli drog je minimálně 80 %. Czesaná et al. (2001) uvádí, že více než 58 % problémových uživatelů je nezaměstnaných či má pouze příležitostné zaměstnání. Nicméně nezaměstnanost specificky uživatelů NL se v ČR systematicky nesleduje, je proto možné uvést pouze čísla související. Více než polovina žadatelů o léčbu v roce 2010 byla nezaměstnaná nebo vykonávala příležitostnou práci (57 %). Pravidelné zaměstnání uvedlo 13,4 % prožadatelů a 16,0 % všech žadatelů o léčbu (Studničková & Petrášová, 2011).

● 2 / 2 Bariéry pro vstup na trh práce

Uživatelé často čelí mnohonásobnému sociálnímu znevýhodnění. Nejčastěji v literatuře popisované bariéry pro vstup na trh práce zahrnují záznam v rejstříku trestů, nekvalifikovanost (nedokončené vzdělání), chybějící praxi a předchozí dlouhodobou nezaměstnanost, drogovou minulost, dluhy, absenci stabilního bydlení, zhoršený zdravotní i duševní stav, nevhodné návyky, nereálná očekávání od trhu práce, konfliktní chování a provokativní vzhled, dále také nedostatek motivace, chaotický životní styl, neschopnost přizpůsobit se strukturovanému prostředí atd. (Miovský et al., 2006; Spencer et al., 2008; Local Government Improvement and Development, 2008; Sutton et al., 2004; Klee et al., 2002).

● 2 / 3 Role doléčovacích center ve zvyšování uplatnitelnosti svých klientů na trhu práce

Cílem programů následné péče je napomoci uživatelům NL navrátit se do běžného života a fungování prostřednictvím doléčovacího terapeutického programu, pomoci nalézt si adekvátní bydlení a následně zaměstnání, pomoci navazovat a upevňovat bezpečné vztahy. Je-li zaměstnání důležité během léčby, pak je ještě důležitější ve fázi doléčování, obzvláště po ukončení rezidenční léčby (South et al., 2001).

Doléčovací centrum (dále jen DC) napomáhá klientům při hledání vhodného zaměstnání i rozvoji potřebných dovedností.

● 2 / 4 Dostupné služby v oblasti zaměstnávání uživatelů návykových látek

V České republice fungují obecně jako základ služeb zaměstnanosti úřady práce (ÚP). Jejich činnost zahrnuje pomoc každému, kdo se uchází o práci, při jejím hledání, v případě potřeby poskytnutí podpory při odborném vzdělávání nebo podpory v nezaměstnanosti (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014).

Klienti mohou také využívat služeb klasických personálních agentur, které nabízejí a zprostředkovávají množ-

Clients can also use the services of standard employment agencies which offer and intermediate a range of both part-time and full-time jobs, although this assistance is rarely free of charge.

There are also several services in the Czech Republic that are specifically concerned with the employment of former substance users (for example, the Agency for Employment and Social Services run by SANANIM (SANANIM, 2012).

While the priority is to assist substance users in re-entering/staying on the free labour market, it is still necessary to provide a safety net for those who need support as they are currently unable to meet the requirements of the labour market. These people may make use of sheltered jobs or workshops, supported employment, or other employment services (Kuda, 2008).

● 3 METHODOLOGY

Intended as a pilot study to collect some basic evidence in preparation for a diploma thesis, the research was conducted at the turn of 2011 and 2012.

● 3 / 1 Study objectives and research questions

The main objective of the study was to survey and describe the employment experience of clients of Prague-based aftercare centres and the possible barriers and assets involved in their entering the labour market.

Research questions:

- 1/ What does it mean to clients to have employment?
- 2/ What is the experience of the clients of aftercare centres in Prague with seeking employment on the labour market while in aftercare?
- 3/ What is the clients' previous experience of employment?
- 4/ Were there any changes in the rate of finding a job during aftercare?
- 5/ What barriers may the clients encounter?
- 6/ What factors (skills, knowledge) may help in finding a job?

● 3 / 2 Ethical issues

The research study was considered only by the Ethics Committee of what was then the SANANIM civic association at its request. No other ethics committees assessed the research.

Clients provided their informed consent to their participation in the study. Clients' anonymity was assured. The anonymity of the aftercare centres was assured to the extent that it was not possible to match the individual aftercare centres with the clients and information they provided.

The respondents received no remuneration for their participation in the study.

ství rozmanitých brigád i zaměstnání na hlavní pracovní poměr, obvykle se však nejedná o bezúplatnou pomoc.

V ČR funguje také několik specializovaných služeb zaměřených úzce na zaměstnávání bývalých uživatelů NL, např. Pracovní a sociální agentura SANANIM (SANANIM, 2012).

Prioritou je napomáhat uživatelům NL v návratu na volný trh práce/udržení se na něm, nicméně je zapotřebí, aby existovala i záchytná síť pro ty, kteří aktuálně nejsou schopni naplnit požadavky trhu práce a potřebují podporu. Pro ty existují chráněná pracovní místa či dílny, podporované zaměstnání či další služby zaměstnanosti (Kuda, 2008).

● 3 METODOLOGIE

Výzkum probíhal jako pilotní studie pro úvod do problematiky v rámci přípravy diplomové práce na přelomu let 2011 a 2012.

● 3 / 1 Cíle a výzkumné otázky studie

Hlavním cílem studie je zmapovat a popsat pracovní zkušenosti, možné bariéry a podpůrné faktory pro vstup klientů doléčovacích center v Praze na trh práce.

Výzkumné otázky:

- 1/ Co pro klienty znamená mít zaměstnání?
- 2/ Jaké zkušenosti mají klienti doléčovacích center v Praze s hledáním zaměstnání na trhu práce během doléčování?
- 3/ Jaké jsou předchozí zkušenosti klientů se zaměstnáním?
- 4/ Změnila se nějak úspěšnost při hledání práce během doléčování?
- 5/ S jakými bariérami se mohou klienti setkat?
- 6/ Jaké faktory (dovednosti, znalosti) mohou hledání zaměstnání podporovat?

● 3 / 2 Etické otázky

Výzkum byl posuzován pouze Etickou komisí tehdejšího občanského sdružení SANANIM, která toto vyžadovala, žádné další etické komise výzkum neschvalovaly.

Byl získán informovaný souhlas klientů s účastí na studii. Anonymita klientů byla zajištěna, anonymita jednotlivých doléčovacích center je zachována do té míry, že není možné rozpoznat, které DC poskytlo jaké klienty a informace.

Za účast ve studii nebyla respondentům poskytnuta žádná odměna.

● 3 / 3 Výzkumný soubor

Základní soubor tvořili všichni aktuální klienti doléčovacích center v Praze (SANANIM, Drop In, Magdaléna), tj. léčící se na přelomu let 2011 a 2012, kdy probíhal sběr dat. Pro zařazení do výběrového souboru bylo třeba naplnit následující kritéria:

Table 1 / Tabulka 1

Level of education by gender

Dosažené vzdělání dle pohlaví

Education	Gender		
	Male	Female	Total
Basic	3	8	11
Apprenticeship	10	5	15
Secondary	10	6	16
Additional vocational training	1	0	1
Total	24	19	43

● 3 / 3 Sample

The basic population comprised all the individuals who were clients of the aftercare centres in Prague (SANANIM, Drop In, Magdaléna) at the time of the data collection, i.e. at the turn of 2011 and 2012. They had to meet the following criteria to be included in the sample:

- to be a current client of any of the Prague-based aftercare centres,
- to have had at least one contact with the labour market during aftercare,
- to grant consent to their participation in the study.

The *Drop In Aftercare Centre* had approximately 30 clients at the time of the data collection, with five of them being eventually included in the study. There the respondents were recruited by the staff of the service, not the author, which could have limited the number of study participants. In the *SANANIM Aftercare Centre*, 22 clients participated out of the total of 23; one respondent withdrew from the study when it was already in progress because the questions made him feel uncomfortable. 16 individuals from *Magdaléna* were included; another four clients of this facility refused to participate.

Altogether, the study sample consisted of 43 respondents (19 women and 24 men). The average age was 31 years. The youngest respondent was 19, the oldest 50 years old. The median equals the mean value (i.e. 31 years) (*Figure 1*).

11 respondents (25.5%) had completed basic education.¹ A total of 15 respondents had completed apprentice training programmes² which did not include the school-leaving examination (“*maturita*”); there was a wide range of vocations that the students enrolled for. *Table 1* also shows the relevant information broken down by gen-

- být aktuálním klientem některého z doléčovacích center v Praze,
- mít během doléčování alespoň jeden kontakt s trhem práce,
- dát souhlas s účastí ve studii.

V Centru následné péče Drop In bylo v době sběru dat přibližně 30 klientů, do studie jich bylo zapojeno celkem 5, respondenti zde byli osloveni přímo pracovníky zařízení, nikoliv autorkou práce, což mohlo limitovat počet účastníků studie. V rámci DC SANANIM se z celkového počtu 23 osob účastnilo 22, 1 respondent od studie v jejím průběhu odstoupil z důvodu nepříjemných pocitů z otázek. Z Magdalény se jednalo o 16 osob, 4 další se výzkumu odmítly zúčastnit.

Výzkumný soubor tvoří celkem 43 respondentů (19 žen, 24 mužů). Průměrný věk je 31 let, nejmladšímu respondentovi je 19 let, nejstaršímu 50 let, medián odpovídá střední hodnotě (tedy 31 let) (*graf 1*).

Jedenáct respondentů má ukončené základní vzdělání (25,5 %). Celkem 15 respondentů dokončilo střední odborné učiliště bez maturity, vyskytla se celá šíře oborů, které klienti studovali. *Tabulka 1* zobrazuje uvedené informace také dle pohlaví, kdy téměř 73 % osob se základním vzděláním

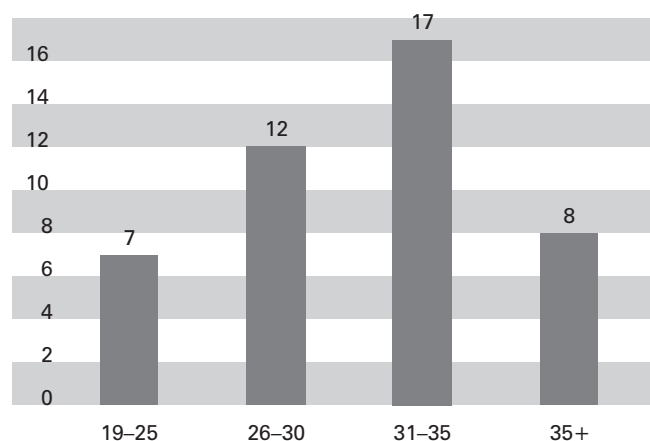

Figure 1 / Obrázek 1

Age structure of the study sample

Rozložení výzkumného souboru dle věku

1/ In the Czech Republic, “basic” education generally refers to nine years of school attendance completed at the age 6-15 and involving primary school and lower secondary/middle school.

2/ These correspond to the upper secondary level of education, given the age of the students.

der: while women account for 73% of the people with basic education, the rate is reversed in the “apprenticeship” and “secondary education including the school-leaving examination” categories in favour of men (10 men vs. five and six women respectively).

27 respondents (62.7%) reported methamphetamine (known locally as “pervitin”) as their drug of choice or one of their drugs of choice. 15 respondents reported heroin or other opioids, two marijuana, five alcohol, and two reported psychoactive pills as their primary drugs.

Only one respondent stated that he had been drug-free for less than three months. Four individuals had abstained for 3–6 months and the rest, i.e. 38 persons (88.3%), had been abstaining for more than six months.

● 3 / 4 Data collection methods

A questionnaire survey was carried out using a tool developed specifically for this purpose. Intended to enquire about the experience of aftercare clients of the labour market, the questionnaire consisted of four thematic units: general data, barriers and assets in finding a job, drugs and work, and employment experience. The last section included questions concerning the clients’ reasons for seeking a job and the ways and period of time spent on the search, previous work experience, their ideas of a job and the amount of pay, and experience of being turned down because of a criminal record. The questionnaire contained both closed and open-ended questions (further comments could be added).

● 3 / 5 Data analysis methods

The data collected in a questionnaire survey was analysed using basic descriptive statistics. Following the open coding analysis (Strauss & Corbin, 1999), correlations between variables and their measures were looked for. Using the SPSS statistical software, contingency tables for relationships between the variables were created and the data was described accordingly.

● 4 STUDY RESULTS

This part reflects the results of the remaining three sections of the questionnaire, which were designed to find out what it meant for the clients to have a steady job and looked into their employment experience, changes in finding employment after entering the aftercare centre, any barriers to clients’ opportunities on the labour market, and any strengths, skills, and knowledge they could build upon.

● 4 / 1 Importance of employment

The first topic to be looked into was what importance the respondents assigned to employment, what it meant for them to have a steady job. The majority of the respondents perceived work as providing stability and certainty in life (almost 63%). It was also found to be an important source of in-

tvorí ženy a naopak v kategorii vyučen/a a se středoškolským vzděláním s maturitou je tento poměr opačný ve prospěch mužů (10 mužů ku 5, resp. 6 ženám).

Sedmadvacet respondentů (62,7 %) uvedlo jako svou primární nebo jednu z primárních drog pervitin, 15 respondentů pak heroin či jiné opioidy. Celkem 2 respondenti uvedli marihuanu, 5 osob alkohol a 2 psychoaktivní léky.

Pouze jeden respondent uvedl, že abstinuje po dobu kratší než 3 měsíce, 4 osoby abstinují v rozmezí 3–6 měsíců a zbytek, tedy 38 osob (88,3 %) abstinuje v současné době déle než 6 měsíců.

● 3 / 4 Metody sběru dat

Bylo provedeno dotazníkové šetření za využití cíleně vytvořeného dotazníku zaměřeného na zjištění zkušeností klientů DC na trhu práce. Dotazník se skládal ze 4 tematických oddílů (základní údaje, překážky a podpůrné faktory pro získání práce, drogy a práce, pracovní zkušenosti). Poslední část zahrnovala otázky na důvody, způsoby a dobu hledání práce, dosavadní pracovní zkušenosti, představy o zaměstnání a výši platu a zkušenost s odmítnutím z důvodu záznamu v rejstříku trestů (RT). Dotazník obsahoval uzavřené i otevřené otázky, resp. s možností doplnit další komentář.

● 3 / 5 Metody analýzy dat

Analýza dat z dotazníkového šetření byla provedena pomocí základní deskriptivní statistiky. Data byla analyzována otevřeným kódováním (Strauss & Corbinová, 1999). Následně byly hledány souvislosti mezi jednotlivými proměnnými a hodnotami, kterých nabývají. Bylo využito statistického programu SPSS pro vytvoření kontingenčních tabulek pro dané vztahy mezi proměnnými a následně byla data takto popsána.

● 4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Tato část reflektuje výsledky zbylých tří částí dotazníku, které zjišťovaly, co pro klienty znamená mít stálé zaměstnání, mapovaly jejich pracovní zkušenosti, změny úspěšnosti při hledání práce po vstupu do DC, možné překážky klientů v uplatnění na trhu práce a taktéž možné výhody, dovednosti a znalosti, které mohou využít.

● 4 / 1 Význam zaměstnání

Nejprve bylo zjišťováno, jaký význam respondenti přikládají zaměstnání, co pro ně znamená mít stálou práci. Nejčastěji respondenti vnímají práci jako jistotu a stabilitu v životě (téměř 63 %). Dále jako důležitý zdroj příjmu (33 %), v obou případech není patrný rozdíl mezi pohlavími. Pro muže dále práce představuje režim dne, některým přináší pocit nezávislosti. Otázka byla formulována jako uzavřená s možností doplnění, respondenti mohli uvést více odpovědí.

come (33%). In both cases there were no apparent gender differences. For men, work lent a structure to the day and, for some, a sense of independence. The question was formulated as a closed one, with the possibility of providing additional information: the respondents could give more answers.

● 4 / 2 Employment experience

Current employment

25 respondents in the sample (58%) were employed at the time. 15 had found their job within a month, seven within three months. It took more than three months to find a job for three persons. Out of those who did not have a job at the time, almost 100% had been seeking a job for less than one month. In view of the above results and the requirement of the aftercare centre that they find a job, they would be likely to find employment within three months. 72% of the respondents were looking for a job in Prague.

14 respondents were looking for a job via the internet, in advertisements, and through people they knew. None of the respondents reported seeking a job with the help of the labour office. Other job-seeking practices included contacting employers in person (four respondents) and using the services of the SANANIM Agency for Employment and Social Services (in three cases).

The choice of the field in which employment was sought showed gender differences. The men worked almost exclusively in the automotive and aircraft industries, IT, and services. The same applied to the ownership and operation of businesses. On the other hand, most of the women worked in social services and healthcare.

Only five people reported that their idea of gross monthly pay was over CZK 26,000; these responses were associated with the automotive/aircraft industry, services, IT, and self-employment or the owning of a business. Individuals working in gardening, catering, sales, manufacturing, and health and social services had an idea of pay of up to CZK 15,000. The remaining respondents expected an average gross monthly salary of about CZK 20,000.

Previous employment experience

Only four respondents (two men and two women) had no work experience in their personal history; two of them were in the under-25 age category and two in the under-35 age category. A similar age distribution was recorded in people with a single employment experience. The largest number of clients, 26 (60%), had experience of three different jobs.

Changes in finding a job

A total of 13 respondents reported recording no greater success in finding a job after they had entered an aftercare programme. Two respondents were not currently looking

● 4 / 2 Pracovní zkušenosti

Aktuální zaměstnání

Ve výzkumném souboru má aktuálně legální zaměstnání 25 respondentů (58 %). Z toho 15 si zaměstnání našlo za dobu kratší než 1 měsíc a 7 pak do 3 měsíců. Třem osobám hledání práce trvalo déle než 3 měsíce. Z těch, kteří práci aktuálně nemají, ji téměř 100 % hledá teprve po dobu kratší než 1 měsíc, vzhledem k uvedeným výsledkům a podmínce DC pro nalezení zaměstnání je proto pravděpodobné, že si práci do 3 měsíců najdou. 72 % respondentů hledá zaměstnání v Praze.

Shodně 14 respondentů hledá práci přes internet, z inzerátů a přes známé. Ani jeden respondent neuvedl jako způsob hledání práce za pomoci úřadu práce. Mezi jinými způsoby najdeme osobní oslovování zaměstnavatelů (4 respondenti), 3 klienti využili služeb Pracovní a sociální agentury SANANIM.

Výběr oboru zaměstnání vykazuje genderové rozdíly v případech automobilového či leteckého průmyslu, IT a služeb, kde pracují téměř výhradně muži, totéž platí pro vlastnictví či provoz vlastní organizace. V oblasti sociálních služeb a zdravotnictví naopak výrazněji převažují ženy.

Pouze 5 osob uvedlo, že by si jako měsíční mzdu představovaly částku vyšší než 26 tisíc Kč hrubého, a to z oborů automobilového/leteckého průmyslu, služeb, IT a jako OSVČ, případně vlastní organizace. Do 15 tisíc Kč si plat představují jedinci pracující v zahradnictví, v gastronomii, obchodu a prodeji, ve výrobě, ve zdravotnictví a sociálních službách. Ostatní mají představy v průměru okolo 20 tisíc Kč hrubé mzdy.

Dosavadní pracovní zkušenosti

Žádnou pracovní zkušenost v osobní historii nemají pouze 4 respondenti (2 muži, 2 ženy), z toho 2 ve věku do 25 let a 2 do 35 let. Podobné je věkové rozložení u osob, které mají jednu pracovní zkušenost. Nejvíce, 26 osob (60 %), má více než 3 pracovní zkušenosti.

Změny v úspěšnosti při hledání práce

Celkem 13 respondentů uvedlo, že se jejich úspěšnost při hledání práce po vstupu do doléčovacího programu nijak nezměnila. Dva respondenti práci zatím nehledali, případně jsou aktuálně na rodičovské dovolené. Tři osoby uvedly, že se úspěšnost zvýšila, avšak neuvedly konkrétní dovednost. Po jedné odpovědi se vyskytlo zvýšení odolnosti („větší výdrž“), nalezení první práce, dobré rady a postupy atd.

● 4 / 3 Možné překážky a výhody

Mapování možných bariér a podpůrných faktorů pro pracovní uplatnitelnost vycházelo z odborné literatury, autorka se v dotazníku dotazovala na konkrétní aspekty.

for a job or were on maternity leave at the time. Three individuals reported being more successful, but did not specify any skills in that respect. There were responses referring respectively to greater resilience (“higher endurance”), finding the first job, and good advice and procedures.

● 4 / 3 Possible barriers and strengths

The mapping of possible barriers and assets in relation to clients’ competitiveness on the labour market was based on the available research evidence. The author asked about specific aspects of these in the questionnaire.

Criminal record

A total of 14 clients (30.2%) had a criminal record. The male/female ratio was almost equal. Previous convictions were much more frequent among people with lower education: out of 14 individuals with a criminal record, six had only completed basic education, six had received apprentice training, and only two had completed secondary education including the school-leaving examination (“*maturita*”). The higher the respondents’ education, the lower the number of previous convictions. It was particularly visible among those with secondary education, where 13 respondents out of 15 had no criminal history (48% of all the respondents without a criminal record).

The questionnaire also enquired about the respondents’ experience of being rejected or laid off because of their drug history or criminal record. The former was the reason for dismissal/rejection in response to a job application in a total of 10 persons (four women and six men), i.e. almost one third of the respondents who answered the question. Eight out of the total of 14 respondents with a criminal record had experienced rejection or dismissal because of their previous conviction(s).

Psychological problems, health complications

A total of 11 individuals (i.e. 25.5%) had experienced psychological problems; depression was reported by four of the respondents and anxiety by three. Psychological problems were recorded in two thirds of the men (seven vs. four women). Seven respondents were positive for hepatitis C.

Care of children

Seven persons were caring for at least one of their children at the time. There were three mothers with children from a dedicated programme provided by the SANANIM After-care Centre and four men who had custody of a child.

Driving licence

A total of 28 clients (66%) held a driving licence. While almost 66% of the respondents with a licence were men (20 people), women accounted for the majority of non-drivers.

Rejstřík trestů

Celkem 14 klientů (30,2 %) má záznam v rejstříku trestů (RT). Poměr mužů a žen je téměř shodný. Záznam v RT má výrazně více osob spíše s nižším dosaženým vzděláním, ze 14 osob se záznamem má 6 osob vystudovanou pouze základní školu, 6 se vyučilo a jen 2 mají středoškolské vzdělání s maturitou. S rostoucím vzděláním klesá počet respondentů se záznamem. Nejvíce je to patrné ve skupině středoškolsky vzdělaných, kde 13 respondentů z 15 záznam nemá (48 % z těch, kdo záznam v RT nemají).

Dotazník mapoval také zkušenosti respondentů s odmítnutím, respektive propuštěním ze zaměstnání z důvodu drogové minulosti či záznamu v RT. Z prvního důvodu bylo propuštěno/odmítnuto při přijímání celkem 10 osob (4 ženy a 6 mužů), tedy téměř 1/3 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli. Celkem 14 respondentů má záznam v rejstříku trestů. Z nich se 8 setkalo s odmítnutím či propuštěním právě z tohoto důvodu.

Psychické problémy, zdravotní komplikace

Celkem 11 osob trpí psychickými problémy (tj. 25,5 %), z toho 4 uvádějí deprese a 3 úzkosti. Psychickými problémy trpí téměř ze 2/3 muži (7 ku 4 ženám). Sedm respondentů je pozitivních na hepatitidu typu C.

Dítě v péči

Sedm osob má nyní v péči alespoň jedno své dítě, jedná se především o klientky matky s dětmi, pro které DC SANANIM nabízí speciální program (celkem 3 osoby – ženy), zbylé 4 osoby, které mají dítě ve své péči, jsou muži.

Řidičský průkaz

Celkem 28 klientů (66 %) vlastní řidičský průkaz (dále jen ŘP). Téměř 66 % respondentů, kteří ŘP mají, jsou muži (20 osob) a naopak většinu těch, kdo ŘP nevládní, tvoří ženy.

Práce s PC, znalost cizího jazyka

Celkem 33 klientů (77 %) si subjektivně myslí a věří, že umí pracovat s počítačem. Vzdělání má na schopnost práce s počítačem významný vliv. Nikdo ze skupiny středoškolsky a výše vzdělaných nevedl, že neumí s PC pracovat. Oproti tomu nemá tuto znalost téměř 50 % základně vzdělaných a 33 % vyučených. Specificky se však vyskytlo, že nejméně zkušeností s prací s PC uvedly ženy, matky v programu chráněného bydlení. Taktéž otázka na znalost cizího jazyka byla položena tak, aby dávala prostor pro subjektivní zhodnocení sebe sama. Zde se kladně ohodnotilo 28 klientů, tedy 66 % výzkumného souboru. Znalost jazyka se zvyšuje s klesajícím věkem a se stupněm dosaženého vzdělání (*tabulka 2*).

V době sběru dat mělo stálé zaměstnání celkem 25 osob (10 žen, 15 mužů). Nalézt si zaměstnání na hlavní pracovní poměr je jednou z podmínek doléčovacích programů. Mezi těmi, kteří mají práci, je 80 % středně vzdělaných osob,

Table 2 / Tabulka 2

Knowledge of foreign languages by level of education
Znalost cizího jazyka dle dosaženého vzdělání

Foreign language	Education				Total
	Basic	Apprenticeship	Secondary	Additional vocational training	
Yes	6	8	13	1	28
No	5	7	2	0	14
Total	11	15	15	1	42

Note: One respondent did not answer this question.

Poznámka: Jeden respondent nezodpověděl otázku.

Work with a PC, knowledge of a foreign language

A total of 33 clients (77%) believed that they can work with a computer. Education seemed to have a great influence on the ability to work with a computer, as none of the group of people with secondary and higher-than-secondary education stated the absence of PC skills. On the other hand, such skills were lacking in almost 50% of the individuals with basic education and 33% of those who had apprenticeship training. Specifically, the lowest level of experience with working with a PC was reported by the mothers in the sheltered housing programme. The question about the command of a foreign language was also asked in such a way as to allow for subjective self-evaluation. 28 clients, i.e. 66% of the sample, assessed themselves in positive terms. The knowledge of foreign languages correlated positively with younger age and the level of education they had completed (Table 2).

At the time of the data collection a total of 25 persons (10 women and 15 men) had permanent work. Finding a full-time job is one of the requirements of aftercare programmes. 80% of the individuals who had jobs had attended secondary education, either with or without the school-leaving examination. The educational status of those who were unemployed was distributed almost evenly. A total of nine of those with jobs had a criminal record.

● 5 DISCUSSION

In this section, the results of our pilot study are compared to the existing evidence of both Czech and foreign provenance.

While the average age of the respondents in the sample (31 years) corresponds to the aging pattern of the drug user population, there were also considerably younger clients in aftercare. The ratio of men and women in treatment has long been reported as being 2 to 1 (Studničková & Petrášová, 2011). The diploma thesis sample comprised 24 men and 19 women, i.e. a 1.26:1 ratio, which could indicate a positive trend of more women entering treatment. But it may be a coincidence as well. It may be due to different trends in entering treatment and aftercare

s maturitou či bez ní. Vzdělání nezaměstnaných jedinců je téměř rovnoměrně rozloženo. Celkem 9 zaměstnaných respondentů má záznam v rejstříku trestů.

● 5 DISKUZE

Na tomto místě budou výsledky získané z provedeného pilotního výzkumu porovnány s dosavadními poznatky z české i zahraniční literatury.

Průměrný věk respondentů v souboru (31 let) odpovídá vzorci stárnutí populace uživatelů návykových látek, nicméně v doléčování se objevují také výrazně mladší klienti. Poměr mužů a žen v léčbě se dlouhodobě uvádí jako 2 muži ku 1 ženě (Studničková & Petrášová, 2011). V souboru pro diplomovou práci bylo 24 mužů a 19 žen, tedy v poměru 1,26:1, což by mohlo naznačovat pozitivní trend, že do léčby vstupuje více žen. Může však jít o náhodu, může to též odrážet odlišné trendy ve vstupu do léčebných a doléčovacích programů, mohli bychom se domnívat, že téměř všechny ženy, které absolvují léčbu, jdou poté i do následné péče oproti pouze polovině mužů z léčby, nicméně jedná se pouze o autorčinu úvahu.

Studničková & Petrášová (2011) uvedly charakteristiky žadatelů o léčbu závislosti, kteří pravděpodobně neabstínují nebo pouze krátkou dobu a chystají se vstoupit do léčebného systému. Tyto jsem se rozhodla porovnat s charakteristikami klientů doléčovacích center. Mezi žadateli o léčbu byl zcela opačný poměr nezaměstnaných (57 %) ku zaměstnaným (16 %) než u klientů DC, kde nezaměstnaných je 39 % oproti 60,9 % respondentů, kteří mají aktuálně stále zaměstnání. Žadatelé byli téměř v 50 % základně vzdělaní a ve 45,5 % vzdělaní středoškolsky (autorky sem zřejmě započítaly jak střední odborné vzdělání bez maturity, tak s maturitou), oproti klientům DC, kteří měli základní vzdělání ve 25,5 %, 34,8 % je vyučených a 37,2 % mají středoškolské vzdělání s maturitou (celkem tedy 72 % středoškolsky vzdělaných). Zde může být patrný jak určitý rozvoj klientů v následné péči, tak zřejmě odlišné charakteristiky klientů, kteří se po léčbě rozhodnou ještě pro nástup do doléčovacího programu.

programmes; almost all the women who have completed treatment may proceed to aftercare, in comparison to half of the post-treatment men. But this is mere speculation on the part of the author.

Studničková & Petrášová (2011) reported the characteristics of people demanding drug treatment who were likely not to be drug-free or had only been abstaining for a short time and were about to enter the treatment system. I decided to compare these with the characteristics of the clients of aftercare centres. Treatment demands showed a completely reversed ratio of the unemployed (57%) to the employed (16%) in comparison to the clients of aftercare centres, where 39% of the respondents were unemployed, versus 60.9% who had a permanent job at the time. While 50% of those who demanded treatment had basic and 45.5% secondary education (here the authors probably considered both levels of secondary education, i.e. with and without the school-leaving examination), 25.5% of the clients of aftercare centres were people with basic education, 34.8% with vocational training, and 37.2% had completed secondary education including the school-leaving examination (i.e. a total of 72% had secondary education). This may reflect the clients' development while in aftercare, as well as suggesting that the clients who choose to proceed to an aftercare programme after treatment possess different characteristics.

A total of 25% of the sample had basic education (women accounting for 62%), and 15 respondents had received vocational training, most commonly (in five cases) as cooks/waiters. While substance users are generally reported to fall into the low-skilled labour category, almost half of the study sample (21 clients) stated that they had attended an educational institution designed to equip its graduates with greater levels of skills. Certainly, a change towards a drug-using lifestyle may have been the reason for their dropping out. Czesaná et al. (2001) suggest that individuals with basic education are those most likely to experience long-term unemployment. This finding was not confirmed in our study sample. The people with basic education found a job within one month or had been looking for one for less than a month (altogether eight individuals), while two individuals took 1-3 months to do so. A total of seven respondents with basic education had had no job in the last six months (most probably because of treatment preceding their admission to the aftercare programme). It was also found, however, that the higher the education, the shorter the period of unemployment in the individual's work history.

Almost 77% of the respondents, including all those with secondary education, believed that they could work with a PC. On the other hand, this skill was lacking in 50% of the individuals with basic education and 33% of the respondents with apprenticeship training. Various levels of

Celkem 1/4 souboru má základní vzdělání (z toho 62 % jsou ženy), 15 respondentů se vyučilo, a to nejčastěji (v 5 případech) v oboru kuchař-číšník. Obvykle se uvádí, že skupina uživatelů NL patří do kategorie nízkokvalifikovaných zaměstnanců, nicméně téměř polovina výzkumného souboru (21 klientů) uvedla, že studovala ještě školu vyššího stupně, důvodem pro ukončení školy pak samozřejmě mohla být změna životního stylu směrem k užívání drog. Dle Czesané et al. (2001) mají největší pravděpodobnost setrvání v dlouhodobé nezaměstnanosti právě osoby se základním vzděláním. To se u zkoumaného vzorku plně neukázalo. Osoby se základním vzděláním hledají/hledaly zaměstnání do 1 měsíce (celkem 8 osob), 2 osoby pak v rozmezí 1–3 měsíců. Celkem 7 respondentů se základním vzděláním nemělo za posledních 6 měsíců žádné zaměstnání (nejspíše z důvodu léčby předcházející vstupu do doléčovacího programu). Bylo však také zjištěno, že s vyšší úrovní dosaženého vzdělání se snižuje doba nezaměstnanosti v pracovní historii jedince.

Téměř 77 % respondentů věří, že umí pracovat s PC. Sem patří všichni středoškolsky vzdělaní. Tuto znalost naopak nemá 50 % osob se základním vzděláním a 33 % vyučených respondentů. Cizí jazyk na nějaké úrovni ovládá 65 % souboru, zejména mladší respondenti a jedinci se středoškolským vzděláním. Burchell et al. (1999, podle Brown et al., 2001) tvrdí, že vlastnictví řidičského oprávnění výrazně snižuje dobu nezaměstnanosti a usnadňuje zaměstnatelnost. Ve výzkumném souboru vlastní řidičský průkaz celkem 28 osob (20 mužů, 8 žen). Z nich 11 osob práci aktuálně nemá, 16 osob ano (oproti 5 osobám bez ŘP, které práci nemají a 9 ano).

Záznam v rejstříku trestů má 14 respondentů. Celkem 5 z nich (jde zejména o osoby s nižším vzděláním a o uživatele nelegálních NL) je aktuálně nezaměstnaných. Jedinci, kteří mají záznam v RT, pracují nejčastěji v oborech gastronomie, výroby a obchodu/prodeje. Naopak nikdo se záznam v RT nepracuje v oblastech IT, v sociálních službách a ve zdravotnictví.

Mezi v literatuře nejčastěji popisované bariéry uživatelů NL při vstupu na trh práce patří právě záznam v rejstříku trestů, nedokončené či nízké dosažené vzdělání, chybějící praxe, dlouhodobá nezaměstnanost v anamnéze a ne-reálná očekávání klientů (např. o výši mzdy, o práci, na kterou mohou dosáhnout) (Miovský et al., 2006; Spencer et al., 2008; Local Government Improvement and Development, 2008; Sutton et al., 2004; Klee et al., 2002). Z výsledků výzkumu vyplývá, že ani jeden z těchto faktorů pravděpodobně nemá v uvedeném souboru výrazný vliv na nezaměstnanost klientů DC, popis přesných souvislostí jednotlivých proměnných by však vyžadoval provedení pokročilejší statistické analýzy.

Mezi limity výzkumu také patří, že respondenti nebyli dotazováni, zda tyto faktory jako překážku sami vnímají, či

knowledge of a foreign language were reported by 65% of the sample, particularly younger respondents and individuals with secondary education. Burchell et al. (1999, in Brown et al., 2001) propose that the possession of a driving licence dramatically reduces the period of unemployment and facilitates employability. In our sample, a total of 28 people (20 men and eight women) had a driving licence. Out of those, 11 were jobless at the time and 16 had work (in comparison to five non-drivers without employment and nine with employment). One respondent did not specify their employment status.

14 respondents had a criminal record. Five of them (mostly people with lower education and illicit drug users) were currently unemployed. Individuals with previous convictions were most likely to work in catering, manufacturing, and sales. Nobody with a criminal history was found to be working in IT, social services, or healthcare.

According to the available research evidence, the most common barriers that prevent substance users from entering the labour market include a criminal history, incomplete or low education, lack of work experience, a history of long-term unemployment, and unrealistic expectations (concerning, for example, the amount of pay or work which is beyond their reach) (Miovský et al., 2006; Spencer et al., 2008; Local Government Improvement and Development, 2008; Sutton et al., 2004; Klee et al., 2002). Our research showed that in the sample under study none of the factors was likely to have a significant influence on the (un)/employment of the clients in the aftercare centres. However, advanced statistical analysis would be needed to describe the exact relationships between the variables.

The research was limited by the fact that the respondents were not asked whether they personally perceived these factors as barriers. The data shows, however, that in each educational category there were five people with no current employment (in comparison to six, ten, and nine individuals with basic education, vocational training, and secondary education with the school-leaving examination, respectively, who had a job). Over 50% of the respondents had a history of more than three jobs; they were not people with no work experience.

The average gross monthly salary in the Czech Republic amounted to CZK 23,000 in 2010 (ČSÚ, 2012). The lowest average salaries were recorded in accommodation and catering (ca. CZK 12,500), the highest in finance, banking, and IT (over CZK 40,000). The respondents' ideas of gross pay were not unrealistic in relation to their level of education, work experience, and other characteristics (Miovský et al., 2006). Significantly, it was found that six out of eight persons (seven women and one man) who would be happy with a salary of up to CZK 15,000 were without employment at the time. Higher salaries (over CZK 30,000 gross) are expected especially by people associated with the automo-

nikoliv, nicméně z dat je patrné, že shodně 5 osob u všech typů vzdělání práci aktuálně nemá (oproti 6 základně vzdělaným, 10 vyučeným a 9 osobám se středoškolským vzděláním s maturitou, kteří práci mají). Více než 50 % respondentů má více než 3 pracovní zkušenosti v historii, nejde tedy o jedince zcela bez praxe.

Průměrná měsíční mzda v ČR činila v roce 2010 23 tisíc Kč hrubého (Český statistický úřad, 2012). Nejnižší průměrná mzda je v oblasti ubytování, stravování a pohostinství (cca 12500 Kč), nejvyšší naopak v oborech peněžnictví a bankovníctví a IT (více než 40 tisíc Kč). Představy respondentů o hrubé mzdě nebyly nereálné vzhledem k dosaženému vzdělání, pracovním zkušenostem a dalším charakteristikám, jak uvádí ve své studii Miovský et al. (2006). Dokonce platí, že z 8 osob (7 žen, 1 muž), které by rády získaly mzdu do 15 tisíc Kč, nemá 6 osob aktuálně zaměstnání. Vyšší plat (více než 30 tisíc Kč hrubé mzdy) si představují zejména jedinci z oborů automobilového/leteckého průmyslu, ze služeb, výroby a stavebnictví a také vlastníci firem či OSVČ.

Většina respondentů v souboru neměla potíže získat stále zaměstnání v relativně krátkém období, případně zatím hledá pouze několik týdnů. Nejrychleji si jedinci nacházejí práci v oboru gastronomie (všech 6 osob si práci našlo/hledá do 1 měsíce). Z výsledků vyplynulo, že bývalí uživatelé NL jsou schopni najít si zaměstnání na volném trhu práce, případně s podporou doléčovacího zařízení či pracovní agentury, a jsou tedy zaměstnatelní. To potvrzuje, že „tréninková či startovací“ pracovní místa, sloužící zejména k obnově či získání dovedností pro vykonávání práce, by měla být zaměřena především na ty klienty, kteří jsou handicapováni komplexně, dlouhou dobu práci hledali, znají své přednosti a omezení, mají reálnou představu o své mzdě a dosažitelném zaměstnání, a i přesto mají potíže ho získat.

Menší města poskytují nižší míru anonymity (Miovský et al., 2006). Možná i to je jedním z důvodů, proč si 31 respondentů (ze 38, kteří na otázku odpověděli) hledá zaměstnání a stále bydlí v hlavním městě Praze. Navíc v Praze je dle údajů Českého statistického úřadu (2012) trvale nejnižší míra nezaměstnanosti v ČR. Obecná míra nezaměstnanosti pro celou ČR je vyšší u žen. Tento trend se ve výsledcích výzkumu neukázal, shodně je zaměstnána více než polovina žen i mužů.

Mezi limity této práce patří provedení pouze základní popisné statistické analýzy, která neumožňuje interpretovat vzájemné vztahy mezi proměnnými. Cílem však byla především základní deskripce situace v oblasti zaměstnanosti u klientů v poslední fázi léčebného systému, tj. v doléčování a ověření využití dotazníkové metody jako vhodné pro pilotní studii. To se z velké části podařilo.

tive/aircraft industry, services, manufacturing, and civil engineering, and by business owners and the self-employed.

The majority of the respondents in the sample did not have difficulty finding a steady job within a relatively short period of time, or had been seeking work for a few weeks only. It took the shortest time to find employment in the catering industry (all six individuals did so within one month or had been seeking employment for less than a month). The results indicated that former substance users could find a job on the free labour market, or with support from an aftercare facility or employment agency, and are thus employable. This affirms that “training or starting” work positions intended primarily to regain or learn employment skills should focus only on those clients who show multiple deficits, have sought work for a long time, know their strengths and limitations, have a realistic notion of the pay and a job they can aspire to, and still have difficulties finding employment.

Small towns provide less anonymity (Miovský et al., 2006). This may be a reason for 31 respondents (out of 38 who responded to the question) looking for permanent employment and housing in the capital city, Prague. According to the Czech Statistical Office (2012), Prague has also had the lowest unemployment rate in the Czech Republic in the long term. While the national rate of unemployment is generally higher among women, this trend was not supported by the results of the study; more than half of both the men and women had a job.

Basic descriptive statistical analysis does not make it possible to interpret the mutual relationships between variables. While this may be seen as a limitation of the study, its primary aim was to provide a general account of the situation concerning clients' employment at the final stage of the treatment system, i.e. in aftercare, and test whether the questionnaire method used was suitable for the purposes of the pilot study. These objectives were largely accomplished.

● 6 CONCLUSION

The main objective of the study was to survey and describe the experience of clients of Prague-based aftercare centres in relation to their opportunities on the open labour market.

The characteristics of the sample and specific findings concerning the employment of the current clients of aftercare centres were specified above. 25 individuals included in the sample (10 women and 15 men) had work at the time, with 80% of them having achieved secondary-level education (apprenticeship/secondary school). A total of 60% of the respondents had a history of losing a job because of their drug use. The majority of the sample found that work provided their life with certainty and stability, while others referred to it as a source of income. Almost all the respondents had realistic expectations in terms of the salary they could aspire to, given their education and work experience. A to-

● 6 ZÁVĚR

Hlavním cílem studie bylo zmapovat a popsat pracovní zkušenosti klientů doléčovacích center v Praze na otevřeném trhu práce.

Výše byly uvedeny zjištěné charakteristiky výzkumného souboru a konkrétní výsledky týkající se zaměstnanosti aktuálních klientů doléčovacích center. Aktuálně je zaměstnaných 25 osob ze vzorku (10 žen, 15 mužů), 80 % z nich má střední vzdělání (vyučen/SŠ). Celkem 60 % respondentů přišlo někdy o práci kvůli užívání drog. Práce pro většinu souboru představuje jistotu a stabilitu v životě, pro další část pak finanční příjem. Téměř všichni respondenti mají reálné představy o mzdě, na kterou mohou se svým vzděláním a praxí dosáhnout. Celkem 31 osob má více než 2 pracovní zkušenosti ve své pracovní historii, oproti tomu jen 4 nemají zkušenost žádnou (jde spíše o mladší jedince). Téměř všichni si práci našli/hledají do 3 měsíců. Většina respondentů hledá práci v Praze, a to nejčastěji pomocí inzerátů, internetových portálů a na doporučení známých. Patnáct osob má v pracovní historii období nezaměstnanosti delší než 2 roky.

V návaznosti na tuto práci bych doporučila zkoumat další charakteristiky a zkušenosti klientů DC a jejich vzájemné souvislosti, současně s rozšířením o pohled potenciálních zaměstnavatelů, jak se na zaměstnávání bývalých uživatelů NL dívají, co by je odradilo a co naopak motivovalo tuto cílovou skupinu zaměstnat, jakou pomoc by potřebovali apod. Taktéž by bylo vhodné prohloubit zkoumání vlivu činnosti doléčovacích center na úspěšnost svých klientů nejen v oblasti práce, ale také bydlení, využití volného času, vztahů. Zda mají tato zařízení nějaký vliv na klienty v těchto oblastech, jaký a jak by se dal případně zvýraznit. V neposlední řadě bych doporučila zkoumat charakteristiky osob, které po dokončení léčby závislosti nastupují do doléčování, a těch, které nikoliv.

Role autorky: Autorka zpracovala článek samostatně, od vytvoření dotazníku pro účely sběru dat, jejich vyhodnocení, interpretaci, po zpracování teoretického úvodu k tématu, přípravu článku a závěry.

Konflikt zájmů: Bez konfliktu zájmů.

tal of 31 persons had an employment history of more than two jobs, as opposed to four with no previous employment experience (mostly individuals of a younger age). Almost all of them found a job within three months or had been looking for one for less than three months. The majority of the respondents were looking for a job in Prague, mostly through advertisements, web portals, and recommendations from people they knew. 15 persons had jobless periods of over two years in their employment history.

This work should be followed up by further research into the additional characteristics and experience of clients of aftercare centres and their mutual correlates, while extending it to include the perspective of potential employers in order to find what they think of employing ex-drug users, what may discourage or, on the contrary, encourage them to employ the target group, and what support they might need in doing so. It would also be useful to further explore the effect of the activities of aftercare centres on their clients' achievements in domains other than employment, e.g. housing, leisure time activities, and relationships, in order to establish whether these facilities play any role in this respect and in what way such a role could be enhanced. Last but not least, it would be worthwhile to examine the characteristics of the people who start aftercare following treatment and those who do not.

The role of the author: *The author drafted the article by herself. She developed the questionnaire for the collection of data, evaluated and interpreted the data, drew up the theoretical background section, prepared the article for publication, and drew the conclusions.*

Declaration of interest: *There is no conflict of interest involved.*

REFERENCES / LITERATURA

- Brown, D., Dickens, R., Gregg, P., Machin, S. & Manning, A. (2001). *Everything under a fiver. Recruitment and retention in lower paying labour market*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Czesaná, V., Stryjecka-Ilina, O., Havlíčková, V. & Zuckersteinová, A. (2001). *Evaluace ex-ante evropské iniciativy EQUAL v České republice*. Praha: Národní observatoř pro odborné vzdělávání a trh práce, Národní vzdělávací fond.
- Český statistický úřad. (2012). *Obecná míra nezaměstnanosti podle krajů (období 3. čtvrtletí 2011)*. Tabulka. Dostupné 17. 11. 2014 z http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=VSPS+507_1&kapitola_id=15.
- Effective Interventions Unit. (2003). *Moving on update: Education, training and employment for recovering drug users*. Edinburgh: EIU/Scottish Executive.
- Evans, J. & Repper, J. (2000). Employment, social inclusion and mental health. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 7(1), 15–24.
- Klee, H., McLean, I. & Yavorsky, Ch. (2002). *Employing drug users. Individual and systemic barriers to rehabilitation*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Kuda, A. (2008). Sociální rehabilitace a následná péče. In: Kalina, K. et al. *Základy klinické adiktologie (s. 215–224)*. Praha: Grada Publishing.
- Kutřínová, L. (2009). Strategie zvládnání stresu klientů kontaktního a doléčovacího centra. *Adiktologie*, 9(3), 156–165.
- Lawless, M. & Cox, G. (2000). *From residential drug treatment to employment*. Final Report. Dublin: The Merchant's Quay Project.
- Local Government Improvement and Development. (2008, březen). *Aftercare for recovering drug users: rehabilitation, accommodation, training and employment – solving the problem*. Dostupné 26. 4. 2011 z <http://www.idea.gov.uk/idk/core/page.do?pagelid=8152363&aspect=full>.
- Macoun, V. (2009). *Začleňování zotavujících se uživatelů drog na trh práce*. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
- Makovská Dolanská, P., Nedvěd, T., Šrámková, J. & Rauniger, P. (2007). *Manuál dobré praxe – Pracovní programy pro zkvalitnění doléčování osob závislých na návykových látkách a lepší uplatnění při návratu do společnosti a na trh práce*. Praha: SANANIM, o. s.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2014). *O Úřadu práce České republiky*. Dostupné 31. 10. 2014 z <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup>.

- Miovský, M., Janíková, B., Gabrhelík, R., Gajdošíková, H., Grohmannová, K., Miovská, L. ... Vacek, J. (2006). *Závěrečná zpráva projektu analýzy potřeb léčených uživatelů návykových látek z hlediska jejich uplatnitelnosti na trhu práce*. Tišnov: Sdružení SCAN.
- Morávek, J. et al. (2006). *Analýza potřeb potenciálních zaměstnavatelů léčených uživatelů návykových látek v Praze*. Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Dostupné z: http://www.jan-moravek.cz/download/moravek-jan-a-kol_analyza-potreb-potencialnich-zamestnavatelu.pdf.
- SANANIM. (2012). Základní informace pro zaměstnavatele, Pracovní a sociální agentura. Praha. Dostupné 17. 11. 2014 z <http://www.sananim.cz/psa/pro-zamestnavatele/zakladni-informace.html>.
- South, N., Akhtar, S., Nightingale, R. & Stewart, M. (2001). Idle hands. Thematic review. *Drug and Alcohol Findings*, 1(6), 24–30.

- Spencer, J., Deakin, J., Seddon, T., Ralphs, R. & Boyle, J. (2008). *Getting problem drug users (back) into employment. Part two*. London: The UK Drug Policy Commission.
- Strauss, A. & Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, Albert.
- Studničková, B., & Petrášová, B. (2011). *Výroční zpráva ČR – 2010. Incidence, prevalence, zdravotní dopady a trendy léčených uživatelů drog*. Praha: Hygienická stanice hl. m. Prahy.
- Sutton, L., Cebulla, A., Hever, C. & Smith, N. (2004). *Drug and alcohol use as barriers to employment. A review of the literature*. Loughborough University: Centre for Research in Social Policy.

TEORIE A PRAXE PORADENSKÉ PSYCHOLOGIE

K N I H Y

Procházka Roman, Šmahaj Jan, Kolařík Marek, Lečbých Martin

Pojďme se společně vydat po cestě poradenské psychologie a hledat možnosti, jak porozumět procesu mezi poradcem a klienty. Publikace představuje obor, který klade nemalé nároky na psychologa jak z hlediska znalostí, dovedností, tak jeho osobnostních kvalit. Objasňuje základní principy poradenské psychologie společně s vybranými praktickými tématy. *Grada Publishing, a.s., 17×24 cm, 256 stran, 978-80-247-4451-3, Katalog. č.: 2338.*

Publikaci si můžete objednat na stránkách www.adiktologie.cz (časopis Adiktologie, online objednávka).

**Redakce časopisu Adiktologie, Klinika adiktologie, 1. LF UK v Praze,
Apolinářská 4, 128 00 Praha 2 / e-mail: journal@adiktologie.cz / www.adiktologie.cz**

TERAPIE VE SPECIÁLNÍ PEDAGOGICE – 2., PŘEPRACOVANÉ VYDÁNÍ

K N I H Y

Müller (ed.) Oldřich a kolektiv

Mezioborový tým erudovaných autorů nabízí vyčerpávající knižní přehled terapeutických přístupů využívaných u lidí, kteří se obtížněji adaptují na společenské prostředí (např. z důvodu zdravotního postižení). Rozsáhlá a přehledná publikace je koncipována jako základní studijní text.

Grada Publishing, a.s., 17×24 cm, 512 stran, 978-80-247-4172-7, Katalog. č.: 2321.

Publikaci si můžete objednat na stránkách www.adiktologie.cz (časopis Adiktologie, online objednávka).

**Redakce časopisu Adiktologie, Klinika adiktologie, 1. LF UK v Praze,
Apolinářská 4, 128 00 Praha 2 / e-mail: journal@adiktologie.cz / www.adiktologie.cz**